
INSTITUTIONUM
JURIS NATURALIS
LIBER III.

JUS NATURÆ PUBLICUM.

CAPUT I.

Origo, notio, proprietates civitatis.

ARGUMENTUM.

CXCIII. Progressio a minoribus societibus ad majores, ceu anarchicam et civilem.	CXCV. Variæ opiniones de origine civitatum et imperiorum.
CXCIV. Societas et status civilis non est a jure naturæ præceptivo.	CXCVI. Notio distincta civitatis.
	CXCVII. Proprietates ejusdem.

§. CXCIII.

SOCIETAS familiaris seminarium est humani generis, regnorumque, per quæ diffunditur. Angustiae enim domus, quæ filios ac filias, ac forte etiam nepotes ac neptes jam non capit, difficultas alendi omnes domesticos, desiderium nuptiarum, sæpe etiam domesticæ discordiæ in causa sunt, ut proles jam puberes paterna ex domo emigrent, ac veluti novas colonias deducant; inde existunt novæ familiæ, novæque domus, quarum congregatio, si loco vicino sint, pagos et oppida efficit (1). Sola multitudo hominum, aut habitationum

vicinia nondum inducit societatem ab universali et absoluta societate humani generis distinctam. At quia singuli patresfamilias pares non sunt præparandis rebus omnibus ad vitæ sustentationem necessariis, neque propulsandis injuriis, rapinis, furtis, quæ cum ipso hominum desidum ac pravorum numero increscunt; hinc ab aliis quærere auxilium coguntur, idemque vicissim aliis polliceri. Nihil enim felicitati vitæ magis obest, quam indigentia rerum, metusque injuriarum; quo fit, ut nec corporis, nec animi, nec status externi bona tueri, multoque minus augere ac perficere possimus. Quando igitur plures patresfamilias ad communicandas res vel operas, atque ad externos hostes repellendos auxilium sibi mutuo promittunt, oritur societas composita major, quæ ex minoribus aliis rectoriis societatibus componitur, ipsa tamen æqualis est; quia sociorum obligationes non arbitrio imperantis sed ex natura pactionis determinantur. Verum neque hoc statu pactio familiarum indigentiae ac periculis satis semper provisum est; cum enim nullus ab alterius arbitrio ac imperio pendeat, facile contingit, ut ob ingeniorum atque opinionum diversitatem, ob studium proprii commodi, ob æquitatis ac virtutis neglectum alter ab altero dissideat, destituatur, ad odia provocetur. Ut igitur patrumfamilias voluntates ac vires uniantur, quas ipsa sentiendi agendique libertas, et dissimilitudo animorum, et imprudentia distrahit, opus est communi imperio ad finem communem beatitatis ac securitatis obtinendum. Sola enim virium præpotentia securitatem non præstat, nisi adhibeatur ingenium, consilium, rerum agendarum dexteritas, ordo et consensus; quæ quidem commune imperium postulant, uti exemplo militum, atque exercituum palam fit. Hæc igitur istius loci propria deductio est:

(a) Ex familiis singulis aliæ atque aliæ derivantur, propagantur, suppleantur; unde pagi, oppida, coloniae etc. proficiscuntur salva libertate connata, ac salva manente absoluta humani generis societate.

(b) Quando dein patresfamilias ad levandam indigentiam et propulsandas injurias pactum ineunt communicandi res et operas; oritur societas composita major, ac status, ut vocatur, *anarchicus*, in quo singuli jus perfectum et affirmativum in singulos habent, ut in finem beatitatis et securitatis junctis viribus, ac mutuis auxiliis conspirent. Est hæc societas æqualis, etsi forte uni sociorum ob ætatem, fortitudinem, prudentiam, vel usum rerum major auctoritas præ aliis tribuatur; quæ tamen ad vim imperii non progreditur.

(c) Quia conjunctio voluntatum ac virium sine communi imperio sat tuto et efficaciter obtineri vix potest; necesse fuit, abdicari partem naturalis libertatis et æqualitatis, eamque in commune imperium transferri, ut singulorum voluntates imperio, et si opus sit, vi coactivæ unius subjicerentur; quo uno medio certa et perfecta unio voluntatum ac virium obtineri potest. Hinc jam ad imperium civile, et societatem, ac statum inæqualem ventum est.

(1) Ludovicus Vives in *comment. in S. Augustinum de civit. Dei l. XV. c. 8.* « fuit, inquit, memoria patrum vicus pene centum domorum in Hispania, cujus » omnes incolæ erant a sene quodam, qui adhuc vivebat, progeniti, ita, ut » propinquitatis nomen jam deesset, quo a minimis natu vocaretur. Lingua » enim nostra supra abavum non ascendit. De nuptiarum desiderio, consilioque » dictum est ab ipso primo parente: relinquet homo patrem suum, et matrem, » et adhaerebit uxori suæ. » *Gen. II. v. 24. Separationem inter Abram et Lot ex discordiis fuisse ortam constat ex Gen. XIII. v. 8, 9.*

§. CXCIV. Hoc veluti fundamento posito origo civitatis adcuratius indaganda est. In quem finem ejusdem civitatis notio confusa sufficit, quæ in societate inæquali communi imperio colligata consistit; explicatius eadem infra tradetur. De origine civitatis illud statuendum videtur. Etsi naturæ jus societati civili faveat, et initam approbet, tamen obligationem et necessitatem absolutam, ut eadem ineatur, non imponit. Necessitas hypothetica, orta ex statu corrupto hominum id efficere potest, ut societas civilis sit optimum, aut certis temporibus unicum tranquillitatis ac pacis conservandæ medium; id tamen non efficit, ut civitas a natura intenta tanquam finis, et homo ad civilem societatem per se, et vi naturæ natus esse censeatur. Prob. Natura homines liberos, æquales, nec alterum ab altero dependentes fecit, simulque jura dedit libertatis, æqualitatis ac independentiæ conservandæ. Ergo inæqualitas, abdicatio libertatis, ac dependentia non sunt de ne-

cessitate absoluta naturæ, neque ab eadem tanquam finis intenduntur. Si pax et securitas hominum sine statu et imperio civili conservari non potest, non continuo is status tanquam finis naturæ, aut objectum juris naturalis censi debet, nisi quæstionem de nomine movere velis. Natura pacem et securitatem intendit, ac conservari præcipit; lex hæc affirmativa est, ac generalis, cui per plura media satisfieri per se potest; si per temporum acerbitatem unum unicum medium relinquatur, id non per naturam rerum, sed per adjuncta determinatur; uti si ad conservationem totius corporis, quam natura præcipit, abscissio partis aliquando necessaria est; dici nequit, naturæ legem esse, ut homo sit mutilus. Præcipit natura etiam humanas observari leges; neque ob id humanæ leges per se naturales censi possunt. Longe aliter se ista habent, si de societate familiari sermo est, aut cum dicimus, naturæ præceptum esse, ut exhibeatur Deo cultus, qui eidem gratus, acceptusque est (1). Sed audiendi sunt adversarii, qui statum civilem ipsi naturæ et naturali juri adscribunt.

(a) Status civilis, inquit, est optimum ac perfectissimum medium, quo pax et concordia inter homines firmetur, ac leges naturæ ad perfectiones hominis non tantum essentielles sed etiam accidentales tendunt. R. 1. Perfectiora sequi non necessitatis est, sed consilii. 2. Status civilis est perfectissimum medium certis temporibus, et adjunctis, idque per accidens, non spectata ipsa natura, quando nempe pericula incommodorum extra statum civilem majora sunt, quam incommoda status civilis. c. Per se, ac spectata natura, ita, ut pericula incommodorum extra statum civilem nunquam aliter removeri possint, nisi per statum civilem. n. Si quando conservandi totius gratia optimum medium est amputatio membri, status corporis mutilati profecto naturæ adscribi nequit. Similiter de mutilata vel diminuta naturali æqualitate ac libertate dissere. Si status civilis perfectio veri nominis esset, ejus origo maxime apud homines pios, ac probos, atque inprimis apud patriarchas quærenda foret. At hi quidem vitam simplicem colere, res suas seorsim habentes, operamque dantes rei pecuariæ et agriculturæ; securitatem vero et præsidium contra improbos partim pacta et fœdera cum vicinis regibus inita, (uti de Abramo et Isaaco constat), partim vero,

ino potissimum fiducia in Deum ipsis præstabat. « Demonstravit » Conringius in tr. de civ. prudentia. c. 6. p. 8. (inquit Bœhm- » rus) quod aliquando etiam extra civilem societatem feliciter vivere » liceat. Virtus et pietas non est adstricta ad civilem societatem, » sed ubique exerceri potest. Adde, quod sæpe impediri possit veræ » pietatis cultus in civitate, dum quis tyrannorum insidias metuere » debet. Quodsi præcepta fuisset societas civilis, sine dubio pa- » triarchæ male fecissent, quod non statim in civitates coivissent; » id quod tamen factum non legimus. »

(b) Homo, inquit, natura sua est socialis. R. Inde concludi nequit, eum natura sua ferri ad societatem civilem, in qua libertatis jacturam, aliæque incommoda ferre debet. Inclinationi naturali ad societatem per statum familiarem satisfit; quamquam nec ea tanta est, ut ob altiores fines excedere hominum societate homo non possit.

(c) Sunt, qui in statu etiam integritatis respublicas fuisse constituendas divinant; quia ordo imperandi et parendi tanquam divinum et pulcherrimum institutum omni naturæ rationali ita destinatus est, ut societas et multiplicatio sine eo cogitari nequeat. R. Eum ordinem in familiis partim natura, partim jus patrumfamilias determinare potest: inter capita familiarum locum habet pactum, prærogativa ætatis, usus, aliæque istiusmodi, per quæ inter personas, etiam liberas et æquales, ordo quidam sæpenuerò determinatur.

(1) Conf. L. B. de Kreittmayr animad. in cod. Maximilianeum Bavar. P. I. c. II. §. VI. n. 2. item Boehm. Introd. in Jus publ. univ. part. special. l. I. C. I.

(2) Ibid. §. III. not. (c)

§. CXCIV. Si status civilis ex fine et intentione naturæ non dimanat, frustra; ut puto, inter originem philosophicam et historicam ejusdem distinguitur. Nam philosophica illa origo civitatis meras hypotheses continet, secundum quas illa potuisset, et etiam nunc possit constitui, non constituta re ipsa sit, aut naturæ præcepto constitui debeat; hinc tot auctorum de re eadem sententiæ exitere:

(a) Plato originem civitatis ab hominum indigentia repetiit; sed eidem per pacta, et statum anarchicum satisfieri posset, si homines officiis suis perfectis et imperfectis facerent satis.

(b) Aristoteles ad naturæ inclinationem recurrit; sed eadem natura æque, aut multo etiam magis ad libertatem inclinatur, quam subjectionem, nec nisi majori evitando malo, aut obtinendo bono partem libertatis abdicat veluti invita.

(c) Plerique ex metu, aut securitatis causa civitates constitutas putant; neque enim inter hæc duo quidquam interest; qui enim securitatem quærunt, iidem primo metuunt. Sola autem conventionem patrumfamilias et statu anarchico ob ipsam voluntatum atque opinionum et ingeniorum diversitatem securitati consultum non esse statuunt; utique pro omnibus adjunctis, ac temporibus. Docuit tamen vita patriarcharum, et docent ipsa pacta inter diversas civitates, aut summos imperantes inita, fieri posse, ut sine statu civili et communi imperio satis consultum sit paci ac securitati. Nempe hæc quoque vitæ securitas, ac tranquillitas non destituitur suis gradibus, eademque duntaxat intra certos limites, quos ipsa temporum ratio determinat, obligationi naturali subjecta est. Cur securitatis gradus quidam sine imperio et statu civili per sola cum vicinis populis inita pacta obtineri et conservari non possit? cum ipsum imperium et status civilis non careat incommodis, et medicina ipso malo pejor vel magis periculosa fieri queat. Igitur hac quoque ex ratione generalis status civilis necessitas haud evincitur, Nec tamen diffiteor, nunc quidem ab innocentia et simplicitate vitæ usque adeo discessum jam esse, hominumque pravorum numerum, ac libidinem, avaritiam, et ambitionem tantopere invaluisse, ut ulla tranquillitas vitæ, ac securitas sine civili imperio ne cogitari quidem, multo etiam minus optari possit (1). Sed necessitas medicamenti non efficit, ut hominem vi status naturalis medicorum manui ac potestati subjectum, atque ad medicæ artis usum natum esse credamus.

(d) Qui rejectis hypothesis et conjecturis originem civitatum et imperiorum ad res facti, et historiam retulerunt, quo reipsa referenda videtur, eorundem initia, aut certe quidem incrementa vi ac violentiæ, et imperandi libidini adscribere solent; eaque veterum sat communis opinio inde ab exemplo trium famosorum venatorum et agrestium hominum Caini, Nembrodi, et Esauï confirmatur, a quorum initiis postea tot nova regna cepere auspicia. Neque ea opinione summorum imperantium dignitati quidquam detrahi unquam existimatum est. Sola calumniandi, et criminandi libido in pravos sensus aliquando detorquet ea, quæ ab aliis, vel alio tempore sine periculo et fiunt, et dicuntur (2).

(1) De necessitate imperii ac terroris civilis contra improbos eleganter disserit S. Joannes Chrysostomus *homil. VI. principio, ad populum Antiochenum.*

(2) S. Gregorius *P. VII. Regist. l. VIII. Epist. XXI.* ad episcopum Metensem in hunc modum scripserat: « Quis nesciat, reges et duces ab iis habuisse principium, qui Deum ignorantes superbia, rapinis, perfidia, homicidiis, postremo universis fere sceleribus, mundi principe diabolo videlicet agitante, super pares scilicet homines dominari cæca cupiditate, et intolerabili præsumptione affectaverunt? » Hæc quidem verba nihil expriment, nisi communem veterum de re historica opinionem. Atqui inter complures scriptores alios, qui venerandam sanctissimi hujus Pontificis memoriam more canum identidem allatrant, fuit nuper admodum, qui eadem verba in invidiam adducere conaretur,

iisque deprimi majestatem principum, sperni civile imperium, et conculcari regiam potestatem contenderet. Enimvero hic locum habet illud tritum: dat veniam corvis, vexat censura columbas. Boehmerus *loc. cit. §. XIV.* idemmet, quod vitio vertitur summo Antistiti, multis verbis et auctoritatibus defendit. Conf. *Grot. l. III. C. VIII. §. 1. L. B. de Kreittmayr loc. supra citato.*

§. CXCVI. Societas civilis, aut civitas est coetus hominum sui juris, securitatis ac commoditatis temporalis causa sub eodem communi imperio consociatus. Cum ergo non pro ædificiis ac muris oppidorum, et urbium, sed pro coetu ac congregatione civium sumatur civitas, ea est instar compositi moralis, et quidem artificialis, quod instituto factoque hominum, non ipsa natura coagmentatum est. Porro compositorum distincta fit notio, si materia eorundem, forma, causa efficiens, ac finis singillatim expenditur.

(a) *Materia* sunt homines *sui juris*, nempe patresfamilias; qui enim parentali aut herili potestati subsunt, proxime non spectantur. At ii, penes quos summum imperium est, certe pars sunt civitatis, perinde ut caput præcipua corporis pars est. Hinc cives in imperantes, et parentes dividuntur. Aliæ præterea civium classes fiunt diversæ, quemadmodum et in humano corpore membra diversa sunt; petiturque diversitas tum ex diversitate sexus, ætatis, fortunarum, religionis. Dein alia est classis *quæstiosa* continens agricolas, mercatores, opifices, aliosque ea procurantes ac inferentes in civitatem, quæ necessitati vitæ, commoditati, atque honestæ voluptati idonea sunt: altera est classis *senatoria*, complectens magistratus, ministros religionis, eosque, qui plus temporis atque operæ scientiarum ac sapientiæ studio, quam manuum labori tribuunt (1): tertia est classis *militaris*, complectens eos, qui armis, ac vi hostes internos et externos arcant, cohibent, expellunt (2). Porro quia cives plerumque multis vicis, pagis, oppidis, districtibus, provinciis diffunduntur, hinc civitas vel societas civilis etiam geographice considerari potest.

(b) Forma civitatis tum ex communi imperio ejusque subjecto desumitur, de quo infra agetur, tum maxime in nexu civili, mutisque juribus et obligationibus ex civili consociatione ortis sita est. Subjectum imperii civilis vel est una persona physica, ceu in monarchia, vel una persona moralis, ac tum vel pauci, qui optimates dicuntur, uti fit in aristocratia, vel omnes aut pars potior, ceu in democratia. Subjectum, cui inhæret summum imperium, imperans vel princeps civitatis nuncupatur, sive una physica sive

moralis persona sit. Nec quoad rem inter populum, gentem, rempublicam, regnum, monarchiam interest.

(c) Causa efficiens civitatis in conventionem et pacto civium proxime consistit; ac Pufendorfius (3) ad constituendam civitatem requirit, primo *pactum unionis*, quo ii, qui sui juris sunt, ac naturali libertate fruuntur, in unam societatem coire, suæque commoditatis ac securitatis rationes communi consilio administrare volunt: dein *decretum formæ*, quo definiri debet, unus, an plures, an omnes collectim imperent; denique *pactum subjectionis*, quo singuli subjectionem profiteantur erga monarcham, optimates, vel totum populum secundum formulam in priore decreto conventam. Alii duplici pacto unionis, ac submissionis rempublicam confici posse autumant: Hobbesius unicum pactum singulorum cum singulis admittit, quod in renunciatione propriæ voluntatis situm sit, quæ a singulis fiat, præterquam ab imperante, qui retineret jus in omnia. At enim Hobbesiana supra confutata sunt. Cum non extent tabulæ pactorum, ex quibus civitates primo coaluerunt, et ipsa pacta diversissimas formas, ac conditiones admittant, satis est illud hic constituere, necessarium esse subjectionis erga commune imperium, adeoque et unionis pactum quoddam vel expressum, vel tacitum, quale censetur, quando homines debellati victori homagium præstant, aut subjectionem acquiescentia, patientia, obedientia exhibent; sine istiusmodi enim pacto voluntario status belli, jusque resistentiæ desinere non intelligitur.

(d) Finis civitatis est securitas ac commoditas civium; cum enim spes non sit, homines naturali libertate fruentes ob diversitatem ac dissensionem opinionum, ingeniorum, affectuum, voluntatum, adeoque et virium officiis suis tam perfectis quam imperfectis facturos satis, ad commune imperium recurritur, quo opiniones, voluntates ac vires in diversa abeuntes jungantur, et uniantur; quidquid ergo ad officia tam perfecta quam imperfecta erga alios pertinet, id fini civitatis subjectum est. Atque hoc est, quod gentium Doctor indicat, dum obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones fieri jubet pro regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt, *ut quietam et tranquilam vitam agamus* (4). Quidquid igitur a singulis civibus pro fine intendi nequit, id neque pro fine societatis civilis habere possunt. Qui ad maleficia et rapinas conflantur, non consociationem, sed conjurationem ineunt, et quamvis efficere corpus, ac regiminis formam habere videantur; tamen jure populi vel gentis non gaudent, nec civitatem, sed latrocinium faciunt. Illud etiam ex fine civitatis ac progressu societatum minorum ad societatem civilem perspicuum fit, bonum commune ac publicum, quod nonnulli scriptores perpetuo in ore habent, a commoditate ac securitate civium aut maximæ eorum partis separandum haud esse, nec genuina esse juris publici universalis principia, per quæ securitas civium in discrimen adducitur (5).

(1) Classis quæstiosa et senatoria civium eleganter describitur *Eccli. XXXVIII. v. 26. usque ad fin. cap.*

(2) Veteres quidam philosophi secundum hanc triplicem classem in quovis homine triplicem animam vel potius appetitum triplicem animæ unius collocarunt, tanquam in parva republica, appetitum concupiscibilem seu nutritivum, irascibilem, ac rationalem, quorum primus classi quæstiosæ, alter militari, tertius senatoriæ respondeat.

(3) *De J. N. et G. L. VII. C. II. §. 6, 7, 8.*

(4) *I. Timoth. II. v. 2.* — (5) *Conf. §. CLXVI. (b)*

§. CXC VII. Ex notione civitatis difficile non est, proprietates ejusdem evolvere. Est igitur civitas

(a) *Societas pactitia*, atque eo ipso voluntaria, nec aliter in liberam ac necessariam seu violentam dividitur, quam quod vis et violentia occasionem dederit victis, deposito hostili animo se victori subjiciendi. Unde et statum civilem patet adventitium esse, nempe ex pacto ortum.

(b) *Inæqualis et rectoria*, ut etsi in democratia penes totum populum sit imperium, tamen singuli universis subiaceant.

(c) *Omnium societatum ejusdem generis perfectissima*; quia ex se non ordinatur ad aliam tanquam pars ad totum, sibi que ad obtinendum finem spectato summo imperio plane sufficit. Aliter de societate familiari loquitur S. Augustinus (1): *quia hominis domus initium sive particula debet esse civitatis; omne autem initium ad aliquem sui generis finem, et omnis pars ad universi, cujus pars est, integritatem refertur: satis apparet, esse consequens, ut ad pacem civilem pax domestica referatur, id est, ut ordinata imperandi obediendique concordia conhabitantium referatur ad ordinatam imperandi, obediendique concordiam civium. Ita fit, ut ex lege civitatis præcepta sumere patremfamilias oporteat, quibus domum suam sic regat, ut sit paci accommodata civitatis.*

(d) *Perpetua*, quæ ex se vim producendi, ac demortuis civibus alios surrogandi habet; hinc vulgo dicitur: civitas, respublica etc. non moritur; uti nec fluvius, si præsentis aquæ decurrunt, ob eam causam, quamdiu aliæ atque aliæ succedunt, exsiccari, aut mutari censetur. Atqui sicut aquæ dilabimur mortales manente civitate.

(e) *Persona moralis*; quia vi communis imperii diversæ singulorum civium opiniones, voluntates ac vires in unam opinionem, unam voluntatem, ac unam vim colligantur, et quodammodo coalescunt. Hæc igitur persona moralis relate ad alias civitates, velut alias personas morales in statu naturalis æqualitatis, libertatis, independentiæ vivit, gaudetque juribus connatis conservationis, perfectionis etc. (2). Hinc leges societatis civilis, quæ ex fine ac notione societatis deducuntur, sunt naturales, adeoque et universales, seu communes omnibus civitatibus veri nominis, consequenter etiam

necessaria, æternæ, immutabiles, sed tamen hypotheticæ, nempe status adventitii propriæ. Istarum legum aliæ sunt *internæ*, quæ cives singulos vel universos respiciunt, aliæ *externæ* relate ad alias civitates, vel personas singulares extraneas; atque hoc eodem modo negotia civitatis, quæ iis legibus reguntur, alia interna sunt vel *immanentia*, alia externa *transeuntia*.

(1) L. XIX. de civit. Dei. C. 16. — (2) §. XV.

CAPUT II.

Imperium civile, ejusque subjectum; ex quo forma civitatis pendet.

ARGUMENTUM.

CXCVIII. Imperium, majestas, potestas civilis.

CXCIX. Forma imperii simplex vel composita, regularis vel irregularis.

CC. Incommoda ac morbi formarum.

CCI. Democratia.

CCII. Aristocratia.

CCIII. Monarchia

CCIV. Origo imperii civilis; quatenus a Deo id proveniat.

CCV. Proprietates essentielles imperii civilis;

CCVI. Accidentales.

§. CXCVIII.

IMPERIUM CIVILE est jus perfectum actiones subditorum ad finem civitatis dirigendi; a qua notione non multum discedit notio potestatis civilis; uti enim potestas socialis in genere complexio est omnium jurium socialium (1); ita potestas civilis est complexio jurium ad societatem civilem pertinentium, sive jus perfectum gubernandi civitatem, aut summa in civitate potestas, quæ *majestatis* nomine solet exprimi (2), et jura majestatica complectitur; Porro cujusvis potestatis tres veluti partes sunt (3); inspectoria, legislativa et executoria; igitur hæ quoque partes sunt potestatis civilis, et partes majestatis, sive jura majestatica.

(a) Securitas præstari et conservari *sine potestate inspectoria* minime potest: nam circumspectanda sunt pericula interna et ex-

terna, quæ vitæ civium, libertati, bonis, existimationi, morum honestati imminet: providendum necessitati, atque indigentia, ac consulendum etiam commoditati est, quæ contra inopiam, ac miseriam perficiere quodam gradu tutos præstat cives. Hæc inspectio maxime ad politiam pertinet, cujus articulos infra recensebo.

(b) *Jus exequendi*, sive in actum deducendi ea, quæ fini civitatis consentanea sunt, pariter majestaticum est; quo spectat jus armorum, potestas judiciaria, sive jus civium controversias cognoscendi ac decidendi, jurisdictio criminalis, ac potestas coercitiva: jus circa bona civitatis, tributa et ærarium publicum: jus circa officia, munera, ac dignitates, sive jus constituendi consiliarios, ac collegia eorum, qui negotiis publicis occupantur etc. Hæc quidem ab imperante determinantur, vel executioni dantur;

(c) Alia enim est *potestas legislativa*, qua subditis præscribitur, quid relate ad finem civitatis agere, quid omittere debeant; quo etiam spectat potestas dispensandi, concedendi privilegia, exemptiones etc., atque hæc sunt jura majestatica immanentia.

(d) Sunt alia *externa seu transeuntia*, relate ad alias civitates sive gentes extraneas, ceu jus indicendi bella, ineundi fœdera, conficiendi pacem.

(e) Istiusmodi jura majestatica passim *regalia* nuncupantur, alia *majora*, quæ ex ipsa notione et fine civilis imperii profluunt: alia *minora*, quæ ex consensu populi expresso vel tacito, aliisve istiusmodi acquirendi modis proveniunt. Illud certum est, ad regalia proprie dicta non pertinere ea, quæ imperanti in alieno territorio acquisita sunt jura ex pacto, præscriptione, quæque *servitutes juris publici* vocantur.

(1) §. CLXVIII.

(2) Ideæ vulgares *majestatis* nomine amplum quidpiam, splendidum, ac magnificentum repræsentant. Eadem Cicero dicta est dignitas et amplitudo populi Romani: antiquis rerum politicarum scriptoribus visa est ea vis exprimi, qua imperans, si est persona singularis, in animis hominum eximiam admirationem ac reverentiam excitat. Sed hæc mutabilia sunt, neque rem ipsam majestatis expriment.

(3) Cit. §. CLXVIII.

§. CXCIX. Civile imperium existit penes unam personam physicam vel moralem, eaque *subjectum* ejusdem est. Determinatio hujus subjecti est *forma* civitatis, eaque *simplex*, si unicum est subjectum, in quo inest civile imperium, nempe una persona physica, quando forma est *monarchica*, vel una *moralis*, si inest in paucis optimatibus, vel in toto populo; ac tum forma est *aristocratica*, vel *democratica*. Triplicis igitur gene-